

ресурси та технології: створення, використання, доступ : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, Вінниця, 10-17 травня 2011 р. – С. 43-47.

2. Буртовий С. В. Використання Інтернет-можливостей Веб 2.0 у педагогічній практиці / С. В. Буртовий // Інформатика в школі. – 2010. – № 10(22). – С. 11-14.

3. Дядичев В. В., Ващенко В. Ю. Аналіз засобів організації електронного навчання [Електронний ресурс] / В. В. Дядичев, В. Ю. Ващенко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 12 (223). – Ч. I. – 2011. – Режим доступу : <http://www.nbuiv.gov.ua>.

4. Лаврентьева Г. П. Психолого-ергономічні вимоги до застосування електронних засобів навчання [Електронний ресурс] / Г. П. Лаврентьева. – Режим доступу : <http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/ITZN/em12/content/09lgpeom.htm>.

5. European Foundation for Quality in eLearning (EFQUEL) /Authors: Ulf-Daniel Ehlers, Cornelia Helmstedt, Marie Bijnens / EFQUEL/ 31st of October 2011/ [Electronic resource] : http://efquel.org/wp-content/uploads/2012/03/EFQUEL_White-paper_shared-evaluation_2011.pdf?a6409c/.

Сергей Буртовой. Особенности использования современных электронных средств обучения для организации учебно-исследовательской деятельности учащихся.

В статье рассмотрены общие педагогические возможности современных электронных средств обучения для организации учебно-исследовательской деятельности учащихся.

Ключевые слова: информационные технологии, обучение, электронные средства обучения, учебно-исследовательская деятельность, ученики, учителя.

Sergei Burtovoy. Features of the use of advanced e-learning for the organization of teaching and research activities of students.

The article discusses the general pedagogical capabilities of modern e-learning tools for the organization of teaching and research activities of students.

Key words: information technology, training, e-learning, teaching and research activities, students, and teachers.

УДК: 596.265.514.18+61:68.024

М. Г. Кравчук, О. В. Головченко, О. А. Жгут

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ОБДАРОВАНИХ ШКОЛЯРІВ І СТУДЕНТІВ- МЕДИКІВ

У статті розкривається значення принципу наступності в процесі організації роботи з обдарованими школярами і студентами. Обґрунтовується роль розвитку креативного мислення, особливо комунікативної креативності в професійному становленні майбутніх лікарів.

Окрема увага приділяється реалізації творчого потенціалу учнів та студентів у ході підготовки до шкільних та студентських олімпіад з біології.

Ключові слова: обдарованість, креативність, творча діяльність.

Постановка проблеми. Розвиток суспільства значною мірою залежить від творчості, активності, ініціативи його членів та тих умов, які створюються для збагачення і реалізації потенціалу кожної особистості.

Особистість, яка вступає в самостійне життя, має бути компетентною, адекватною та успішною у швидкоплинних життєвих ситуаціях. Закінчуючи навчання в середніх та вищих навчальних закладах, людина не припиняє вчитися. Тому так необхідне володіння ефективними прийомами самостійного здобуття знань, опанування способів застосування їх у практичній діяльності [5].

Обдарованість – індивідуальна потенціальна своєрідність здібностей людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності. Розрізняють такі типи обдарованості: інтелектуальний, академічний, художній, лідерський або соціальний тип, а також креативний [1].

Для роботи з обдарованими студентами суттєве значення мають особистісні якості викладача вищої школи – професіонала, якому притаманні такі риси, як: високий рівень інтелектуального розвитку і широке коло інтересів та умінь; доброзичливість та чуйність; знання особливостей психології; відчуття потреб й інтересів студентської молоді; здатність витримувати значні моральні навантаження; гарна саморегуляція; уміння підтримати, захистити, надати допомогу; комунікативність; гарні організаторські здібності; уміння будувати педагогічну діяльність на основі результатів психодіагностики особистості студента, уміння адаптувати свою діяльність до особистості кожного студента, стимулювати творчість студента, уміння використовувати у своїй діяльності інноваційні методи та технології навчання й розвитку студентів [2].

Мета статті. Акцентувати увагу на проблемі реалізації творчого потенціалу учнів та студентів у ході їх підготовки до шкільних та студентських олімпіад з біології. Висвітлити основні підходи до розгляду поняття «креативність», розкрити значення комунікативної креативності у процесі становлення майбутніх лікарів.

Виклад основного матеріалу. Поняття «креативність» введене у науковий обіг у середині ХХ століття. У «Педагогічному словнику» поняття «креативність» визначається як творчі можливості людини, що можуть виявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, характеризувати особистість у цілому чи її окремі сторони, продукти діяльності, процес їх створення [7]. В «Енциклопедії освіти» креативність розглядається як творчий дух, творчий потенціал індивіда, його творчі здібності [4]. Одним з перших вивчав цю проблему Дж. Гілфорд. У своїх працях він звертає увагу на такі параметри креативності: здатність до знаходження і постановки проблеми; генерування значної кількості ідей; здібність продукувати різноманітні ідеї (гнучкість); оригінальність –

нестандартна відповідь на подразники; здатність до удосконалення об'єктів; здібність розв'язувати проблеми [3]. У сучасних дослідженнях підкреслюється, що наявність хоча б одного з цих параметрів дозволяє говорити про певний рівень розвитку творчих здібностей особистості, здатність до інтелектуальної творчості. Розрізняють такі види креативності: наївну (характерну для дітей, оскільки в них відсутній досвід, що обтяжує їх); культурну (що пов'язана з подоланням досвіду, свідомою відмовою від стереотипів); комунікативну (прояв креативності під час співробітництва з іншими людьми).

Для розвитку креативності в шкільному віці є всі умови: учні мають потребу в новизні, відкриті для нового; вони шукають стимули і знаходять для себе проблеми; мають широке сприйняття, багату уяву; легко і гнучко змінюють ідеї, способи міркувань; відчують інтерес і захоплення своїми діями. У цій ситуації на перший план висувається особистість педагога, його провідна професійна характеристика – здатність до творчості. Педагогічна творчість учителя – це педагогічна діяльність, спрямована на розвиток потенційних можливостей кожного учня в навчально-виховному процесі [8].

Розвиток креативності в студентів має свої особливості. Надзвичайно важливим для майбутніх лікарів є розвиток комунікативної креативності. Зміст практичних занять із медичної біології і методика їх проведення мають забезпечувати розвиток творчої активності особистості, наукового мислення і мови студентів. Необхідно організовувати заняття таким чином, щоб студенти постійно відчували ускладнення завдань, що виконуються. Це зумовлює усвідомлення власного успіху в навчанні і позитивно мотивує пізнавальну діяльність. Наприклад, самостійне заповнення таблиці з порівняльною характеристикою паразитичних організмів дає можливість викладачеві звернути увагу студентів на відмінності, наприклад, у локалізації різних видів лейшманій або особливостей перебігу триденної, чотириденної і тропічної малярії. Знаючи біологічні особливості збудників малярії, надалі студент зможе пояснити: «Чому людина, що хворіла на малярію не може бути донором?» або «Чи можна вважати малярію природно-осередковим захворюванням?». Таке обговорення сприяє розвитку комунікативної креативності. Методично вдало організовані практичні заняття виконують не тільки пізнавальну, але й виховну функції, спонукають розвиток творчих здібностей студентів.

Варто зауважити, що на кожному занятті мають бути заплановані завдання різного рівня складності, щоб після розв'язання простих задач студенти могли перейти до вирішення більш складних творчих завдань. Так, наприклад, на практичному занятті з екології «Організм і середовище» студенти починають із розв'язування досить простих задач, спрямованих на засвоєння понять «піраміда біомаси», «піраміда чисел», «ланцюг живлення». Потім виконують складніші комбіновані завдання, які передбачають закріплення знань з популяційної генетики поряд із засвоєнням нового матеріалу. Після цього студенти можуть переходити до розв'язання

ситуаційних задач, що сприяє розвитку здатності до постановки проблеми, формуванню уміння знаходити нестандартні шляхи до її розв'язання. Саме такий спосіб структурування практичного заняття пропонується в створеному співробітниками кафедри біології НМУ ім. О. О. Богомольця посібнику для практичних занять з медичної біології [6].

Навчання і виховання обдарованих дітей є одним із пріоритетних напрямків у створенні сучасного освітнього середовища. Залучення обдарованих дітей до процесу наукового дослідження допомагає формуванню самодостатньої особистості [9]. Виконання наукових досліджень, започатковане ще в середній школі, сприяє подальшому розвитку всіх видів креативності в студентські роки. Більшість таких студентів прагне продовжити наукову роботу в студентських наукових гуртках і студентському науковому товаристві. Розвитку комунікативної креативності сприяє участь у молодіжних наукових конференціях.

Організаційними формами, методами, освітніми технологіями, які спрямовані на формування пізнавальних якостей обдарованих учнів, є: проблемні і дослідницькі методи навчання, навчальний експеримент, практичні роботи дослідницького характеру, домашні завдання пошукового характеру. До форм дослідницької діяльності в позаурочний час відносяться: практики і навчально-дослідницькі експедиції, робота над навчальними проектами, олімпіади, науково-практичні конференції, робота в наукових товариствах. Усі ці форми діяльності позитивно впливають на формування креативної особистості обдарованого учня [10].

Важливим засобом розвитку особистості дитини є проведення предметних олімпіад. Олімпіада стимулює в школярів інтерес до предмета, знайомить його з нетрадиційними завданнями і питаннями, пробуджує бажання працювати з додатковою літературою, формує навички самостійної роботи, допомагає розкрити творчий потенціал. Саме олімпіади дозволяють учневі пізнати і виявити себе, дають можливість самоствердитися. Навіть незначні досягнення породжують в учня віру у свої можливості. Олімпіади допомагають розвивати творчу ініціативу дитини, сприяють виявленню і розвитку обдарованих учнів, оскільки деякі з них не виділяються на уроках: вони старанно вивчають програмний матеріал, не виходячи за його рамки. Але в ході олімпіад такі учні досить часто виявляють свої здібності під час розв'язку нестандартних завдань.

Принципи підготовки і проведення олімпіад: забезпечення систематичної проведення позакласної роботи з предметів, які включені до олімпіадного руху; регулярність проведення олімпіад; серйозна, змістовна і цікава підготовча робота перед проведенням кожної олімпіади; організація і проведення відбіркового й основного туру олімпіади; чітка організація проведення олімпіад; цікавий зміст предметних змагань; ґрунтовний аналіз результатів олімпіад.

Проведення олімпіад допомагає продемонструвати значущість предметів, що вивчаються, збагачує якість навчання, дозволяє спланувати індивідуальну роботу з обдарованими учнями.

Як показує досвід роботи зі студентами-медиками, які були переможцями олімпіад з біології різного рівня у шкільні роки, у них зберігається бажання перевірити свої сили і здібності шляхом участі й у студентських олімпіадах. Серед студентів Національного медичного університету імені О. О. Богомольця – призерів всеукраїнської студентської олімпіади з біології щорічно є випускники медичного ліцею, колишні призери всеукраїнської та міжнародної олімпіади з біології серед школярів. Такі студенти виявляють високий рівень креативності, пов'язаної із свідомою відмовою від стереотипів.

Підготовча робота перед проведенням кожної олімпіади з біології необхідна не тільки для школярів, а й для студентів. Вона полягає у виявленні обдарованих і зацікавлених студентів, організації їх самостійної підготовки, наданні вичерпних консультацій. Адже студенти повинні в надзвичайно обмежений час опанувати значні об'єми навчального матеріалу, який вивчається в класичних і педагогічних університетах протягом декількох років. Суттєву роль у процесі підготовки до олімпіад відіграє вміння студентів самостійно працювати і потреба в постійній творчій праці та співпраці, яка формується ще у період навчання в школі. Необхідно зазначити, що студенти не тільки опрацьовують значний обсяг додаткової літератури з генетики, біохімії, ботаніки, зоології, фізіології, гістології та ембріології, але й спілкуються з провідними науковцями в цих галузях біології. Таке спілкування дає можливість одержати відповіді на досить нестандартні запитання студентів, допомагає осмисленню проблемних питань.

Досвід свідчить, що однією з ефективних форм роботи із студентами, які готуються до участі в олімпіадах, є лекція-бесіда. Така лекція передбачає наявність емоційного зворотного зв'язку, спілкування з метою заохочення студентів до спільних міркувань, пошуків вирішення поставленого питання, що дозволяє свідомо засвоювати навчальний матеріал. Широке використання ілюстративного матеріалу, який необхідний для створення опорних моментів, – обов'язкова умова таких лекцій. Лектор повинен мати ґрунтовну теоретичну підготовку, а також у нього повинна бути досить розвинута здатність відповідати на нестандартні питання.

Організація і проведення відбіркового та основного туру олімпіади з біології в медичному університеті є необхідною умовою для створення працездатної команди для участі у всеукраїнській олімпіаді. Відбіркового туру передбачає виконання тестових завдань з різних розділів біології. Більшість цих розділів, зокрема такі як ботаніка, зоологія, фізіологія рослин не вивчається у медичних ВНЗ. Тому важливо виявити базовий рівень знань студентів з цих предметів. Основний тур дає можливість з'ясувати не тільки рівень конкретних знань, але й уміння мислити та формулювати відповіді на складні запитання.

Найбільш складною є підготовка студентів до практичного туру олімпіади з біології. Практичний тур включає чотири етапи, кожен з яких потребує не тільки спеціальних знань, а й демонстрації вмінь і навичок у даній галузі біології. Для формування вмінь і навичок потрібен певний час та творча співпраця викладача й студента, а отже, і в цій справі також важливим є принцип наступності навчання. Засобом досягнення успіху може бути формування вміння робити опис виконання практичної роботи, який супроводжується ілюстраціями у вигляді рисунків. Така робота дозволяє візуалізувати досліджувані об'єкти, диференціювати їх елементи, визначати та узагальнювати характерні для них ознаки, полегшує розуміння взаємозв'язків між певними елементами біологічних об'єктів. Образно-предметне сприйняття та мислення взаємодіють з абстрактно-логічними висновками та узагальненнями. Ці форми мислення важливі для розвитку інтелектуального потенціалу студентів, формування творчої особистості.

Навчити людину самостійно мислити значно складніше, ніж змусити засвоїти велику кількість вузькоспеціалізованої інформації. Інформація легше засвоюється в процесі безпосереднього спілкування викладача з учнями або студентами.

Креативний викладач, що працює з обдарованою молоддю, весь час має перебувати в творчому науково-методичному пошуку, адже студенти цінують його не лише як джерело інформації, але як неповторну особистість, індивідуальність та безперечний авторитет. Тільки за умови співпраці з творчими викладачами, які володіють навичками одержання і застосування інформації на сучасному рівні, та упровадження новітніх інформаційних технологій і їх використання студенти можуть оволодіти системою необхідних знань та вмінь. Інформаційно-комунікаційні технології сприяють реалізації індивідуального підходу в навчанні. Використання інформаційних технологій у підготовці студентів-медиків до олімпіад має такі переваги: прискорення пошуку інформації; упровадження динамічної наочності; алгоритмізацію вирішення завдань; мультиплікацію процесів.

Висновки. Довузівська освіта має ґрунтуватися на виявленні креативної і талановитої молоді, здатної реалізувати свої творчі та інтелектуальні здібності в майбутньому.

Виконання наукових робіт, участь в олімпіадах, конференціях, у роботі студентського наукового товариства активізує пізнавальну діяльність обдарованих студентів, сприяє формуванню професійних та особистісних якостей майбутнього фахівця.

Список використаної літератури

1. Воронова Е. Обдарованість: діагностика та система роботи зі здібними дітьми / Е. Воронова // Психолог. – 2006. – № 25-28 (217-220). – С. 5-25.
2. Галиця В. В., Самко А. В., Толмосова Н. М., Варванський П. А., Білий О. П. Особливості роботи викладачів вищих навчальних закладів з обдарованими студентами: досвід і перспективи / В. В. Галиця, А. В. Самко,

Н. М. Толмосова, П. А. Варванський, О. П. Білий // Запорозький медичний журнал. – 2011. – № 2, том 13. – С. 64-65.

3. Гилфорд Дж. Три сторони інтелекта / Дж. Гилфорд // Психологія мышлення. – М. : Прогресс, 1969. – С.433 – 456.

4. Енциклопедія освіти [за ред. В. Кременя]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

5. Кремень В. Г. Формування професійного спеціаліста починається зі школи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Методика викладання природничих дисциплін у вищій та середній школі. XVIII Каришинські читання», Полтава, 26-27 травня 2011 р. – Полтава : Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, 2011. – С. 72-73.

6. Медична біологія: [посібник з практичних занять] / О. В. Романенко, М. Г. Кравчук, В. М. Грінкевич та ін.; за ред. О. В. Романенка. – К. : Здоров'я, 2005. – 372 с.

7. Педагогічний словник [за ред. М. Ярмаченка]. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.

8. Пономарев Я. А. Психологія творчества / Я. А. Пономарев. – М. : Наука, 1976. – 304 с.

9. Чернобровкіна Л. В., Жгут О. А. Залучення обдарованих дітей до навчально-дослідної роботи з метою розвитку їхніх здібностей і обдарувань: матеріали всеукраїнської конференції «Моделювання особистісно-розвивального середовища обдарованої дитини», 11-12 жовтня 201р., м.Київ. – К. : ІОД. – 2011. – С. 167-172.

10. Чернобровкіна Л. В., Жгут О. А. Авторський пошук учителя біології – основа креативного розвитку обдарованого учня. ТЗЗ Теорія і практика проектування авторських педагогічних систем: збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції, 26-27 квітня 2012 року, Кривий Ріг. – К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2012. – С. 364-372.

Марія Кравчук, Оксана Головченко, Елена Жгут. Реалізація принципу преемственности в розвитку креативності у одарєнних школярів і студентів-медиків.

В статті раскрыто значення принципу преемственности в процесі організації роботи з одареними школярями і студентами. Обоснована його роль в розвитку креативного мышлення у майбутніх лікарів, особливо комунікативної креативності в їх професійному становленні. Отдельное внимание уделено реалізації творчого потенціала учасників і студентів в ході підготовки к школьним і студентським олімпіадам по біології.

Ключевые слова: одаренность, креативность, творческая деятельность.

Maria Kravchuk, Oksana Golovchenko, Elena Jgut. The implementation of the principle of continuity in the development of creativity of gifted students and medical students.

The article reveals the principle of continuity in the process of organization of work with gifted school children and students. The author explains the role of the development of creative thinking, especially communicative creativity in professional training of future doctors. Special attention is devoted to the realization of the creative

potential of the students and undergraduate pupils in the course of preparing for and school Olympics in biology.

Key words: endowments, creativeness, creative activity.

УДК 371.112

О. С. Ковальчук

ТЕХНІКА ТІМБІЛДІНГУ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПОБУДОВИ КОМАНДИ ТА СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В СТУДЕНТСЬКІЙ ГРУПІ

У даній статті розглядається сутність поняття «тімбілдинг», що трактується як ефективний метод виховної роботи зі студентами, який передбачає створення сприятливого психологічного клімату в студентській групі. Подається характеристика різних форм організації цієї техніки, аналіз отриманих результатів та перспективи її впровадження у вищій школі.

Ключові слова: тімбілдинг, команда, студентська група, психологічний клімат.

Постановка проблеми. У сучасному світі здатність діяти в команді, поза сумнівом, є однією з найбільш затребуваних особистісних якостей поряд з надійністю, готовністю допомогти, чуйністю, широтою поглядів, терпінням і самоповагою. Ці якості необхідні всім, хто хоче будувати відносини з іншими людьми на основі взаємної поваги, комунікації і співпраці. Проте постає питання: як цього досягнути? Проблема в тому, що наше життя, як правило, пронизане духом суперництва. У школі учнів часто порівнюють між собою, проводять різноманітні конкурси та змагання, що передбачає обов'язкову наявність переможців і переможених. Аналогічний досвід ми спостерігаємо і в університетах.

При цьому всі усвідомлюють, що переможців зазвичай буває набагато менше, ніж тих, хто програв. Завжди є ризик зазнати поразки, і усвідомлення цього породжує невпевненість у собі та різні страхи. У результаті чого переможці і переможені стають більш агресивними, що, безумовно, ускладнює їх відносини з іншими людьми. Суперництво робить людей психологічно закритими, рано чи пізно руйнує внутрішню впевненість у своїх силах, що повинна базуватися на довірі до інших і до себе, на готовності та здатності допомагати і приймати допомогу.

Актуальність цієї проблеми полягає в розробці та втіленні практичних навичок взаємодії в студентській групі і, по можливості, заміні змагального принципу на принцип співробітництва. Розробка ґрунтується на західній техніці тімбілдингу, яка успішно застосовується в багатьох трудових колективах.

Тімбілдинг (від англ. teambuilding – створення команди) – різновид тренінгу, покликаний зробити з групи співробітників злагоджено працюючу команду [2]. Тренінги з тімбілдингу спрямовані на вирішення таких завдань: